

TYRESTA NATIONALPARK
PROGRAM 2015
TEMA: EKOSYSTEMTJÄNSTER

naturum®
Nationalparkernas hus

VÄLKOMMEN TILL TYRESTA

Årets tema för programmet i vårt naturum är *Ekosystemtjänster, ett abstrakt men viktigt begrepp. Vi vill lyfta fram värdet av vad naturens ekosystem ger till människan, för vår nytta och överlevnad. Det gäller allt från rening av luft och vatten till hälsa och välbefinnande för dig och mig. Genom att öka kunskapen om hur ekosystemen med sina djur och växter fungerar, kan vi bättre förstå varför de behövs skyddas – både för vår och sin egen skull.*

Programmet har något för alla. Se nyheter som småkrypspaning och att följa med tillsynsmännen i skogen. Hör ärkebiskopens tankar om klimatfrågan och Ingvar Carlsson berätta om sitt Tyresta, eller se biodlaren visa sina bin i ekosystemets tjänst. Ugglekvällar och naturfotovandringar är givna favoriter. Ta med barnvagnen till bäverdamarna eller upptäck nattskärornas rike med våra kunniga guider. Missa inte upprustade Tyresta gård.

TYRESTA NATIONALPARK OCH NATURRESERVAT

I Tyresta nationalpark finns den största urskogen söder om Dalälven. Hällmarkerna med sina grova tallar har en sällsam skönhet. Många hotade arter trivs i gammelskogen. Här kan du uppleva orördhet och avskildhet, bara två mil från Sergels torg. I naturreservatet runt parken finns ett mer kulturpräglad landskap. Hela det skyddade området är 50 km² stort.

ORDNAT FÖR FRILUFTSLIVET

Huvudentrén är vid Tyresta by, en kulturmiljö med rötter i vikingatiden. Här finns servering, raststuga, grillplats och Tyresta gård med husdjur och lanthandel. I byn ligger även naturum, vårt besökscentrum. Det är basen för programverksamheten, har bildspel och utställningar. Tyresta har 55 km leder. Längs dem finns flera eldplatser, några har vindskydd, alla har ved.

REGLER FÖR SKYDD OCH TRIVSEL

Vi har särskilda regler för att skydda naturen. Tänk på att:

- inte störa djuren eller skada växterna
- hundar är välkomna, men ska vara kopplade
- cykla bara på skogsvägar
- elda bara på anlagda eldplatser.

Utförliga bestämmelser finns på www.tyresta.se och på informationstavlor vid entréerna.

VI VÅRDAR OCH VISAR

Stiftelsen Tyrestaskogen förvaltar Tyresta nationalpark och naturreservat. Vi arbetar med information, skötsel och naturvård. Vi vill ha många och nöjda besökare! Har du frågor eller synpunkter, kontakta info@tyresta.se. Aktuell information finns på vår hemsida. Se även vår Tyresta-app och Facebooksida.

KOM UT TILL DITT TYRESTA!

Låt programmet inspirera dig till att besöka Tyresta under 2015. Nationalparken ägs av staten, så känn dig välkommen som stolt delägare.

Per Wallsten
Nationalparkschef

PS Kom ut i våra gammelskogar, ha inte bråttom. Njut av vad dessa ekosystem kan ge om vi bara vill ta emot: som väldoft, skönhetsupplevelser och avslappning. Och känn trygghet i att nationalparken skyddar detta inte bara för oss utan också för kommande generationer. DS

BILDSPEL I BIO BOREALIS

Visas på begäran! Tid: 15 – 20 minuter vardera. Gratis.

SVERIGES NATIONALPARKER

Följ med på en resa genom ett urval av våra nationalparker, från lummiga ädellövskogar i söder till mäktiga fjällmassiv i norr.

SVENSK NATURVÅRD HUNDRA ÅR

Varvat med vackra bilder från vår naturskatt får vi en berättelse om hur man en gång började skydda naturen.

KRONJUVELER I NORR

Åtta nationalparker ligger i Norrbottens län. Följ med till dessa fantastiska områden!

KOSTERHAVET OCH YTRE HVALER – VÅRT GEMENSAMMA ARV

2009 bildades Kosterhavets nationalpark i Sverige, och Nationalparken Ytre Hvaler i Norge. Bildspelet visar den rika men känsliga världen under havsytan.

MINIUTSTÄLLNING: MÅNADENS NATIONALPARK

Naturfotograf Claes Grundsten har flitigt skildrat landskap och natur under många års tid. Varje månad presenteras en ny av landets nationalparker i naturum. Vi kan berätta saker du antagligen inte visste om t ex Sarek (bilden), Djurö och Färnebofjärden.

GÅRDEN/LÖRDAGSGUIDNINGAR

TYRESTA GÅRD

Tyresta gård öppnar för besökare under våren. Här kan man se kor, får, grisar, höns och ankor av svenska lantraser. Och träffa nordsvenska hästen Ullis! Följ bondgårdsåret i Tyresta! Mer om olika aktiviteter under året på www.tyresta.se och genom affischering.

LÖRDAGSGUIDNINGAR

April – oktober kl. 11.00 – 13.00. Kostnad: 60 kr.

Ta chansen att på lördagar följa med kunniga guider till Tyrestas spännande och intressanta natur. I ett rullande schema växlas mellan fyra olika teman:

URSKOG, HÄLLMARK OCH SPRICKDALAR

Första lördagen i månaden. Samling vid naturum.

Orörd skog 20 km söder om Slussen. Hur är det möjligt? Och vad finns egentligen i urskogen?

BÄVERNS FLIT VID BYLSJÖN.

Andra lördagen i månaden. Biljetter köps i naturum, samling vid Bylslättis eldplats kl. 11.00.

Bävaren är minst sagt idog i sina strävanden att dämna upp rinnande vatten. Det syns!

GRODDAMMEN OCH FÅGELSTIGEN

Tredje lördagen i månaden (ej midsommardagen).

Samling i naturum.

Grodffyringring på våren, fågelsång på försommaren, och söta dunungar som växer till på höstkanten.

BRANDOMRÅDET FRÅN 1999

Fjärde lördagen i månaden. Biljetter köps i naturum, samling vid Bylsjöns eldplats kl. 11.00.

Tyrestas unika brandområde är ganska olikt det nya stora brandområdet i Västmanland. Varför, kan man undra?

JANUARI – MARS

FÅGELBORDSSPANING
Passar även för rullstol och barnvagn! Lördag och söndag 3–4 januari, söndagar 15 februari och 15 mars, kl. 13.00 – 14.00. Gratis. Samling vid naturum.

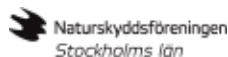
Följ med på vandring i Tyresta by och lär dig fåglarna vid vår fågelmatning. Vi anpassar oss efter dina förkunskaper och lånar ut kikare och fågelböcker.

NYFORS OCH STRÖMSTAREN

Söndag 1 februari kl. 10.30 – 14.30, 7 km. Samling vid buss-hållplats Nyfors. Kostnad: 100 kr, barn under 18 år gratis.

Mitt i vintern är det dags att uppleva den lilla vinterbadaren, som upprepat dyker i iskallt vatten. Varför? Naturguide Malin Löfgren berättar om fåglarna och vintern, Tyresta och skogen. Ta med matsäck. Samarrangemang

med Storstockholms naturguider, se www.utinaturen.nu.

NATTENS TYSTA VINGSLAG

Utställning söndag 1 februari to m söndag 29 mars.

Föredrag lördag 7 mars kl. 13.00 – 14.00. Kostnad: 60 kr. Naturfotograf Per Leijström speglar sina naturupplevelser i olika bildprojekt. Projektet "Nattens tysta vingslag" har pågått sedan 2008 och handlar om ett tiotal ugglearter, varav några också finns i Tyresta. I föredraget berättar han om sina möten med de mytomspunna ugglorna och visar bildspel.

SPORTLOVSSKOJ

Lördag 21 februari – söndag 1 mars.

Öppet även måndag 23 februari. Gratis.

- **Naturspaning.** Kl. 10.30 – 11.30. Samling: naturum. Följ med ut och se vad man kan hitta just nu. Från 7 år.
- **Sagostund i naturum.** Kl. 12.30 – 13.00. För barn runt fem år.
- **Spännande och rolig tävling med fina priser.**

LYSSNA PÅ UGGLOR VID SPIRUDDEN

Söndagarna 8, 15 och 22 mars kl. 17.30 – 20.30.

Kostnad: 110 kr. Föranmälan. Samling vid p-plats Spirudden, se vägbeskrivning på baksidan.

Chans att höra kattuggla, sparvuggla och bergguv. Tyresta-kännaren Svante Joelsson introducerar med inspelade ljud och berättar om de olika arterna. Ugglegaranti – pengarna tillbaka om ingen ugglas hörs! Varma kläder rekommenderas.

APRIL – MAJ

FAVORITER I TYRESTA

Utställning i naturum torsdag 2 april – söndag 17 maj.

Ragnar Lindberg har vandrat i Tyrestaskogen i 63 år, och dessutom tagit reda på kuriosa. I Tyresta har han inte en personlig favoritplats – utan 13! Vilka är dina?

PÅSKLOVSKUL

Fredag 3 april – söndag 12 april. Öppet även måndag 6 april. Aktiviteter som på sportlovsskoj i februari.

MJÖLKFABRIKEN I ÅVA NATURRESERVAT – ETT SPÄNNANDE GÅRDSBESÖK

Måndag 6 april, söndagarna 12 april och 17 maj, kl. 13.00 – 15.00. Kostnad: 120 kr per vuxen (kontant), 2 barn följer med gratis. Även i oktober. Vägbeskrivning: se baksidan. Träffa korna, kalvarna, fåren och lammen på Åva gård. Korna går fritt i den moderna ladugården där en helautomatisk mjölkrobot tar hand om mjölkningen när det är dags.

VANDRING MED FRILUFTSFRÄMJANDET: FRÅN BRANDOMRÅDE TILL SKOGSSJÖAR, 10 KM

Söndag 12 april kl. 10.00 – ca 14.00.

Kostnad: 40 kr, medlem 20 kr.

Samling och avslut: Caféet i Tyresta by.

Vandring till 1999 års brandområde, som fortfarande fascinerar, sedan tillbaka via både Årsjön och Bylsjön. Ta med matsäck, dryck och kläder efter väderlek.

GRODDJUR OCH KRÄLDJUR I TYRESTA.

Föredrag och grodspaning. Lördag 18 april, kl. 19.00 – 22.00.

Kostnad: 110 kr, barn 55 kr. Samling i naturum.

Pär Brännström visar bilder och berättar om grod- och kräldjur. Sen blir det spaning vid groddammen efter grodor och vattensalamandrar. Ta med fick- eller pannlampa, varma kläder, stövlar.

FORNBORGEN STENSJÖBORG – EN HISTORISK PLATS

Söndag 19 april kl. 13.00. Samling: Eldplats Stensjön (norra).

Vägbeskrivning: se baksidan.

Stensjöborg byggdes för ca 2000 år sedan för rituella syften på sin magiska plats. Vi inviger en ny skylt om borgen, arkeolog Mattias Petterson berättar om platsens historia och natur, och vi bjuder på tidstypiskt tillugg.

MITT TYRESTA – INGVAR CARLSSONS BETRAKTELSE ÖVER EN BETYDELSEFULL SKOG

Söndag 26 april kl. 14.00 – 15.00. Kostnad: 60 kr. Naturum.

En vanlig promenad i skogen kan hjälpa en att sortera eller skingra tankar. Sittandes på en sten kan lösningen plötsligt bli uppenbar. F.d statsminister Ingvar Carlsson resonerar över vad Tyrestaskogen betytt för honom, privat och i arbetet.

VALBORGSMÄSSOAFTON I TYRESTA

Torsdag 30 april, kl. 19.30. Gratis.

Våren hälsas traditionsenligt välkommen, med tal, sång och majbrasa. Korv vid brasan. Naturum håller öppet till kl. 19.30, Caféet till kl. 21.00.

MED ENGAGEMANG FÖR KLIMATET – FÖREDRAG MED ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN

Söndag 3 maj kl. 13.00 – 14.00.

Kostnad: 60 kr. Naturum.

Klimatfrågan handlar globalt om havsnivåhöjning och koldioxidutsläpp, men också lokalt om gläntorna i Tyrestas gammelskogar. Med klimatförändringar kommer dagens svar att prövas av morgondagens frågor. Därför behövs samverkan mellan vetenskap, politik, näringsliv, kultur och religion. Vi har inte råd att lämna en springnota till våra barnbarn.

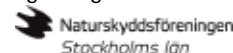

BARNVAGNSGUIDNING: BARNET OCH NATUREN – EN KÄRLEKSSAGA

Tisdag 5 maj. Samling kl. 10.35 vid Svartbäckens busshållplats, avslut ca 12.30 i naturum. Längd: 3 km.

Naturens mångfald är en källa till upptäcktsfärder, lek och filosofiska funderingar. Naturguide Michaela

Lundell leder turen och berättar om hur man kan stödja sitt barn i umgänget med naturen. Samarrangemang med Storstockholms naturguider, läs mer på www.utinaturen.nu.

TILLSYNSMAN FÖR EN DAG – STORA TUREN

Första fredagen varje månad maj-oktober kl. 08.00 – 16.00

Kostnad: 750 kr inkl. lunch- och fikakorg. Föranmälan, endast en plats per tur!

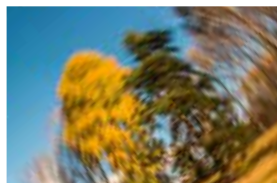
Följ med och jobba med en av våra tillsynsmän på en tillsynsrunda i nationalparken och dess omgivande naturreservat – en unik möjlighet att se Tyresta med nya perspektiv! Bland annat går turen till Stensjödalen och Långsjön. Ömma kläder.

TILLSYNSMAN FÖR EN DAG – LILLA TUREN

Andra fredagen varje månad maj-oktober kl. 08.00 – 14.00.

Kostnad: 500 kr inkl. lunchkorg och fika. Föranmälan.

Följ med och jobba med en av våra tillsynsmän på en tillsynsrunda i nationalparken och i Tyresta by – en unik möjlighet att se Tyresta med nya perspektiv! Vi åker bil eller färdhjul till Årsjön, Bylsjön och ibland till Lycksjön. Ömma kläder.

NATURFOTOVANDRING I TYRESTA

Söndag 10 maj samt 4 och 10 oktober, kl. 09.00 – 13.00.

Kostnad: 250 kr. Samling i naturum. Föranmälan.

Hur får man naturen att se lika fin ut på bild som den gör i verkligheten, eller ännu bättre? Fotograf Nicklas Wijmark ger tips om din digitalkamera och bildkomposition. Deltagarnas bilder visas upp i naturum och på www.tyresta.se. Stövlar eller kängor. Läs mer på www.wijmark.com.

SMÅKRYPENS HEMLIGA TJÄNSTER. FÖREDRAG OCH SPANING.

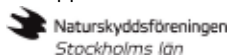
Söndag 10 maj kl. 11.30 – 14.00. Kostnad: 75 kr.

Inventeraren Maya Johansson tar oss med på tur i småkrypens värld. De är ofta mycket nyttigare än vi tror. Visste du t ex att insekter pollinerar 30% av den gröda vi odlar, eller att en nyckelpiga äter 2500 bladlöss under sin livstid? Efter föredraget går vi ut för att fånga krypen vi pratat om! Lappar till låns.

TANKA "VITAMIN N" I NYFORS

Söndag 17 maj. Samling kl. 13.05 vid busshållplats Nyfors.

Ca 4 km, 3 timmar. Kostnad: 100 kr, barn under 18 år gratis. Upptäck hur naturen runt knuten kan göra dig både starkare och lugnare. Naturguide Bosse Rosén, som också är sjukgymnast och naturhälsoopedagog, leder en naturupplevelse med välmäendet i fokus. Ta med matsäck. Läs mer på www.utinaturen.nu.

MJÖLKFABRIKEN I ÅVA

Söndag 17 maj, kl. 13.00 – 15.00. Se 6 april.

EUROPEISKA NATIONALPARKSDAGEN 24 MAJ

- **Naturspaning** kl. 10.30 – 11.30
- **Sagostund** kl. 11.30 – 12.00
- **Träffa biodlaren i Tyresta by.** Kl. 12.00 – 15.00.
- **Invigning av ny Tyrestautställning.** Naturum kl. 13.00.

ORIENTERING FÖR ALLA

Söndag den 24 maj kl. 11.00 – 15.00. Gratis! Aktiviteter även för rullstolsburna. Samling vid naturum.

Orienterare från trakten låter dig pröva på miniknat, sprintstämpling och skärmletning. Lär dig mer om Naturpasset, världens bästa kartor, kompasser och annat skogskul. Visste du att det finns cykelorientering också?

INTE BARA HONUNG – FILMVISNING MED INTRODUKTION

Lördag 30 maj, kl. 14.00–15.45. Kostnad: 60kr

Vi får en inblick i honungsbinas vackra värld, men också tragiska öde. Tänk, en tredjedel av all den mat vi äter är helt beroende av pollinerande insekter, en s.k. ekosystemtjänst. Din syn på bin kommer helt att ändras!

TRÄFFA BIDLAREN I TYRESTA BY

Sista söndagen i månaden maj-augusti, kl 12.00 – 15.00. Gratis!

Biodlaren Stefan Fehler, finns på plats vid bikuporna intill Fågelstigens start. Hör surret och om hur bina lever och hur deras bikupor fungerar.

HELDAG I ÅVA – EN AV STOCKHOLMS STADS PÄRLOR

Söndag 31 maj. Gratis. Medtag lunchmatsäck, fika och gummistövlar. A) Skötselrundan (lätt) kl. 10.00 – 12.30. Längd ca 3 km. Samling p-plats Spirudden. B) Naturrundan (medelsvår) kl. 13.30 – 17.00. Längd ca 5 km. Samling p-plats Fiskfällan. Mattias Sjölander, skogsförvaltare i Stockholms stad, visar skötselåtgärder som genomförts i de delar av Tyresta naturreservat som ingår i stadens Ävafastighet. Skötselrundan går genom betesmark och ädellövspartier längs kusten och artrika skogsbryn. Naturrundan är mer strapatsrik, längs delar av kustleden till Ävaträsk, Fridhem och Åvaån.

FLORAVANDRING

Svartbäcken – Tyresta by. Söndag 14 juni kl. 12.00 – 14.00. Passar för både barnvagn och rullstol. Samling: Svartbäckens busshållplats. Avslut i Tyresta by. Kostnad: 75 kr.

Följ med botanist Nanna Malmros på en floravandring längs den prunkande

vägrenen på gångvägen Svartbäcken-Tyresta by. En väggen som slås en gång per år påminner mycket om de allt sällsynare artrika slättermarkerna.

SOMMARGUIDNING PÅ URSKOGSSTIGEN

Tisdag – söndag perioden 16 juni – 14 augusti. Samling vid naturum. Förbokning! Kostnad: 100 kr per person, barn 50 kr. Boka en urskogsguidning under sommaren (erbjuds även på engelska), tidpunkt efter överenskommelse. Turen går i den äldsta delen av skogen i Tyresta, förbi knotiga flerhundraåriga hållmarkstallar och högvuxen granskog med värdefulla högstubbar och lågor.

MIDSOMMAR I TYRESTA BY

Fredag 19 juni. Ta gärna bussen, antalet p-platser är begränsat. Firandet startar kl. 11.30 med löpartävling för vuxna. Kl. 12.00 tar andra aktiviteter vid: Barnlopp, dragkamp, fiskdamm, ansiktsmålning, ponnyridning och mycket annat. Midsommarstången reses kl. 14.30 med efterföljande dans. Samarrangemang med Jesu Kristi Kyrka av Sista Dagars Heliga.

SOMMARTILLSYN MED BÅT – SPIRUDDEN/BRAKMAREN

Fredagarna 26 juni, 31 juli och 28 augusti kl. 9-16. Kostnad: 900 kr inkl. lunch och fika. Föranmälan, max 3 personer per tillfälle. Plats: P-plats Spirudden, vägbeskrivning se baksidan. Följ med och hjälp en tillsynsman i båt längs Tyrestas kustlinje. Från hemlighetsfulla viken Brakmaren och havs-vy över Tyresö slott, via Luraström till fina Stynnäset med skärgårdskänsla.

LYSSNA PÅ NATTSKÄRRA

Fredag 26 juni kl. 21.00 – 01.00.

Kostnad 100 kr. Samling och avslut i naturum. Föränmälan!

Vandring (bitvis krävande) till brandområdet med naturvägledare Jonas Hedlund. Upplev den mystiska nattskärrans surrande revir. Hör mer om Tyrestas intressanta brandhistorik och natur vid fikapausen. Garanterad magisk nattupplevelse! Ta med fika och ficklampa eller pannlampa.

SLUNGA HONUNG!

Söndag 2 augusti

kl. 13.00 – 16.00.

Samling vid naturum.

Kostnad: 200 kr. Föränmälan.

I Europa har biodling pågått i nästan 2000 år. Biodlaren i Tyresta by, Stefan Fehler, visar

bikuporna där du lär känna honungsbiet och dess samhälle. Du får också prova att slunga honung. Slöjhattar finns att låna.

SPELMANSSTÄMMA I TYRESTA BY

Söndag 23 augusti. Start kl. 13.00. Gratis.

Lokala spelmän och dansare bjuder upp till spelmansstämma i Tyresta by. Samarrangemang med ABF Södertörn, Haninge hembygdsgille, Haninge Riksteaterförening och Haninge kultur. Noter till allspelet: ABF Södertörn, tel. 08-556 520 30.

MIDNATTSVANDRING

Lördag 29 augusti, kl. 20.00 – 24.00. Kostnad 60 kr.

Samling vid naturum.

Upptäck naturen på ett nytt sätt – nattetid. Naturvägledare leder vandringen genom urskogen och dess spännande miljö. I bästa fall ges möjlighet till ett nattbad i någon av sjöarna – en oförglömlig upplevelse. Ta med fika och fick- eller pannlampa.

SCOUTSKOJ I TYRESTA BY

Lördag och söndag

29 – 30 augusti.

Kl. 10.00 – 15.00. Gratis!

Utgångspunkt Tyresta by.

Scouterna engagerar sig för rättvisa, miljö och medmänsklighet. Men vad innebär det att

vara scout och varför är det en bra ledarutbildning? Scouter från bland annat Vendelsö Scoutkår berättar och anordnar prova på-aktiviteter som att laga mat över öppen eld, surra trefötter, hugga ved och att tälja.

Scouterna

SEPTEMBER – OKTOBER

SVAMPUTSTÄLLNING OCH SVAMPENS DAG

Lördag och söndag 5 – 6 september.

- **Svamputställning i naturum kl. 10.00 – 16.00. Gratis.** Folkbildarna Pelle och Ingrid Holmberg, tillsammans med svampkonsulent Rut Folke, visar upp och berättar om ätlig, oätlig och giftig svamp. Hör också om hur svamp kan användas till helt andra saker, t ex färgning. Flera av Pelles otaliga böcker om svamp säljs på plats.
- **Svampvandring kl. 10.30 – 12.30. Kostnad: 100 kr. Samling vid naturum.** Vi går till skogs med svampkännarna Pelle Holmberg och Rut Folke och lär oss om våra vanliga matsvampar.
- **Matsvamp – föredrag med Pelle och Ingrid Holmberg. Söndag 6 september, kl. 13.30 – 14.30. Kostnad: 60 kr. Plats: naturum.** Pelle och Ingrid berättar om insamling, lagring och tillagning av matsvamp.

TYRESTADAGEN

Söndag 13 september. Plats: Tyresta by och Bylsjöns eldplats.

Tyresta blev Sveriges 23:e nationalpark den 13 september 1993. Fira med oss i Tyresta by! Gratis!

- **Möt din tillsynsman i Tyresta!** Vid Bylsjöns eldplats berättar våra egna "rangers" om sitt arbete med skötsel och tillsyn i skogen. Vi bjuder på bulle och dryck.
- **Tyrestakul i naturum:** Naturspaning kl. 10.00 – 11.00, Sagostund kl. 11.30-12.00 och tävling med ett fint pris!
- **Sätt Sverige i rörelse, kl. 10.00 – 14.00.** Friluftsförbundet i Haninge visar delar av sin verksamhet som långfärdsskridskor, kajak och vandringar. Läs mer på www.friluftsförbundet.se/haninge.

REFLEXVANDRING MED SCOUTERNA

Lördag 19 september kl. 19.30 – 21.00.

Kostnad: 20 kr för korv med bröd. Samling vid naturum.

Ta med barnen på en extra spännande tur i skogen – hitta vägen med hjälp av reflexer i skogen. Hittar du, så väntar korvgrillning! För barn 6 – 12 år.

HÖSTMARKNAD I TYRESTA BY

Söndag 27 september kl. 11.00 – 15.00.

Njut av hösten när Tyresta by är som allra finast. Aktiviteter och försäljning av konsthantverk, småskaligt producerade produkter och mycket annat.

ÄPPLEN OCH PÄRON

Utställning 18 – 27 september och sortbestämning söndag 27 september, kl. 11.00 -16.00. Gratis.

Niklas Medin från Sveriges Pomologiska Sällskap ställer ut ca 40 äppelsorter och 10 päronsorser från främst Södermanland och Uppland. Är du osäker på vilken sorts äpplen eller päron du har i din egen trädgård? Ta med dig fem välutvecklade exemplar, så hjälper Niklas till! Läs mer på www.svepom.com.

EKOLOGISKT SAMSPEL I TRÄDGÅRDEN – FÖREDRAG

Söndag 27 september kl. 14.00 – 15.00. Kostnad: 60 kr.

Pomolog Niklas Medin visar bilder och pratar om trädgårdsodling och hur man själv kan odla frukt och bidra till ett ekologiskt samspel i trädgården. Han tar också upp kulturarvet med svensk frukt och dess ursprung.

NATURFOTOVANDRING

Söndag 4 och lördag 10 oktober kl. 09.00 – 13.00.

Se Naturfotovandring 10 maj.

MJÖLKFABRIKEN I ÅVA

Lördag 10 oktober och söndag 18 oktober, kl. 13.00 – 15.00.

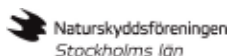
Se Mjölkfabriken i Åva den 6 april. Nu har kalvar och lamm vuxit sig större.

NYFORS-TYRESTA BY, LÅNGTUR

Söndagen 18 oktober. Samling busshållplats Nyfors kl. 09.30.

Längd: 12 km, 6 timmar. Kostnad: 100 kr, under 18 år gratis.

Naturguide Michaela Lundell tar dig med på långvandring i Tyrestas storskog. Skogen var förr allmänningsskog, vilket återspeglas i dagens allemansrätt. Ta med matsäck för två raster och bra skor. Samarrangemang med Storstockholms Naturguider, läs mer på www.utinaturen.nu

HÖSTLOVSBUS

Lördag 24 oktober – söndag 1 november.

Öppet även måndag 26 oktober.

Aktiviteter som på jullovsmys i januari.

ÅVAÅN – ÖRINGENS LEKPLATS OCH YNGELKAMMARE

Visning av fiskfällan och vandring längs ån. Söndag 8 november kl. 12.00 – 14.00.

Kostnad: 100 kr. Intäkterna

går oavkortat till lokala fiskevårdsåtgärder. Plats: Fiskfällan vid Åva, se vägbeskrivning på baksidan. Föranmälan.

Sverker Lovén och Ove Klerevall från Stockholms stad visar Åvaöringens väg från havet till sina lekplatser i ån. Vid fiskfällan där de uppvandrande öringarna räknas och mäts har vi chans att se dem.

TJÄNST ÅT EKOSYSTEMET – RENSA HAGMARK

Lördag 14 november kl. 09.00 – 15.00. Kostnad: 100 kr inkl.

korv och dricka. Föranmälan. Samling vid naturum.

Gör ekosystemet i hagmarken en tjänst och hjälp till att dra ris och grenar till en värmande brasa. Hör samtidigt om hur man kan tänka kring vilka träd och buskar som får stå kvar i en beteshage. Oömma kläder och stövlar behövs.

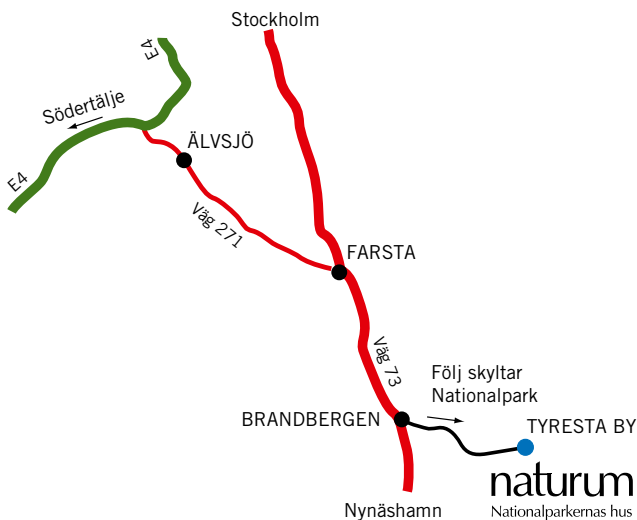
LJUSFEST I TYRESTA BY

Söndag 29 november, kl. 14.00 – 17.00.

Fly julhandelsstressen och kom i stämning i trivsamt miljö, som ett lugnt alternativ till alla julmarknader. Vi lyser upp mörkret med eldar, ljus och aktiviteter med start kl. 14.00.

VÄLKOMMEN TILL TYRESTA

VÄGBESKRIVNING:

Tyresta by (se karta):

Buss 834 eller buss 807 till Tyresta by. Bil: Väg 73 Nynäsvägen, kör ca 2 mil söderut från Stockholm, tag av och fortsätt mot Brandbergen. Följ sedan skyltningen "Nationalpark".

P-plats Stensjödalen, Åva Gård, Fiskfällan och Spirudden:

Väg 73 Nynäsvägen, kör ca 2,5 mil söderut från Stockholm, ta av mot Dalarö. Efter ca 3 km, ta av vänster mot Åva.

Stensjödalen: kör ca 9 km, p-plats på vänster sida.

Åva gård: 11 km till skylt mot "Åva gård" åt vänster.

Fiskfällan: 11,5 km till p-plats på höger sida.

Spirudden: 12 km till p-plats på höger sida.

Eldplatserna Bylslätt och Bylsjön:

Gå Barnvagnsslingan medurs, från Tyresta by förbi träbron, till Bylslätt (1,5 km). Fortsätt 350 meter till eldplats Bylsjön.

Eldplats Stensjön (norra):

Gå norrifrån på Storskogsslingan (pplats Brakmaren), eller söderifrån på Fornborgsslingan (ppplats Stensjödalen). Båda vägar ca 4 km.

ANMÄLAN ELLER INFORMATION:

Telefon: 08-745 33 94. Hemsida: www.tyresta.se

ÖPPETTIDER I NATURUM NATIONALPARKERNAS HUS:

Tisdag – fredag 09.00 – 16.00

Lördag – söndag 10.00 – 16.00 (november – februari)

Lördag – söndag 10.00 – 17.00 (mars – oktober)